

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Felölös szerkesztő:

BIRÓ BÉLA.

Szerkesztőtársak:

BALOGH JGNÁCZ.

CSISZÉR JÁNOS.

CSERNI BÉLA.

DR. TÓDOR JÓZSEF.

2901

Negyedik évfolyam.

GYULAFEHÉRVÁRTT.

AZ EGYLET TULAJDONA.

1881.

TARTALOMJEGYZÉK.

Lapszám

I. Önálló közlemények.

	Lapsz.
Ujévi emlékezés. <i>B. B.</i>	1, 9.
Czuczor Gergely hőskölteményei. <i>Dr. Fülöp Adorján.</i>	2, 10, 27, 35, 45, 52, 58.
Tünődések. <i>Sántha Mihály.</i>	12.
Főpásztori utasítás.	17.
Rövid commentár a főpásztori utasításhoz. <i>Oriens.</i>	19.
Egy kis körut Európában. <i>Oriens.</i>	25, 33, 41.
A csikmegyei papság emlékirata.	43, 51.
Halottak megégetése. <i>Szabó István</i>	49, 57, 65.
Hajdan és most. <i>Verus.</i>	59.
A családi nevelés napjainkban. <i>Csutak Bálint.</i>	67.
A szorgalom, hanyagság és a jövő. <i>K. Protás.</i>	69.
A lelkiismeret hatalma. <i>Feter Fános.</i>	73, 81.
Az atyai hatalom a rómaiaknál. <i>Bournáz Ernő.</i>	75, 84, 90.
Ünnepélyi beszéd Dr. Hajnald Lajosról. <i>Móricz Gyula.</i>	82.
Elmélkedések az emberről. <i>Takó Fános.</i>	89, 97.
Gyermekeink és a divat. <i>Szánthó Mihály.</i>	90, 98, 107, 113.
XIII. Leo Páának apostoli levele a jubileumról	105.
Az ész és alázatosság. <i>K. Protás.</i>	114.
Föltámadott. <i>B. B.</i>	121.
Az egyház támadtatásai között.	123, 131, 155.
A népiskolai énektanítás lélektani szempontból. <i>Spaller Fózsef.</i>	124, 132.
Szent Pál apostol tana a megszentelő malsztról. <i>Balogh I.</i>	130, 137, 146, 153, 162, 169, 178, 185, 193.
Főpásztori utasítás és rendelet a jubileumi bucsut illetőleg	138.
Főpásztori körlevél Rudolf trónörökös menyegzője alkalmából.	146.
A köröspataki r. k. plébánia története. <i>Király János.</i>	148, 156, 163, 170, 187, 194, 204.
Br. Dipauli követ beszéde 1881. május 13-án	179, 202, 250, 258, 267, 274, 282.
Az emberi nem egységéről. <i>Pál István.</i>	201, 209, 217, 235, 249, 251, 266, 273.
Kinyilatkoztatás és hitregészet. <i>Fülöp Alajos.</i>	211, 218, 227, 236, 243, 259, 268, 276.
XIII. Leo pápa körlevele	226, 233, 241.
A néptanító és szüinidő. <i>T—r.</i>	251.
Az emberi ész tehetsége valláserkölcsi szempontból. <i>Takó Fános.</i>	282, 289, 297, 305.
Az égés tüneménye, oka és feltételei. <i>Szentmiklósi Jenő.</i>	283.

Utasítás az erdélyegyházmegeyi számvevő hivatal részére.	291.
A nők neveléséről. <i>Szekely Antal.</i> 298, 306, 314, 322, 330, 338, 347, 363, 370, 378, 395.	
Néhány szó a nemzetközi irodalmi congressus alkalmából. <i>B. B.</i>	313.
A porosz középiskolák általános szervezete. <i>Balassy Dénes.</i>	315.
Dr. Schlauch Lőrincz szatmári püspök beszéde.	321, 329.
A közönséges fűtő- és világító anyagoknak égése tekintettel némely tüneményre és a háztartásra. <i>Szentmiklósi Jenő.</i>	323, 331.
Az erdélyegyházmegeyi r. k. tanítóegyletek szövetezete. <i>Biró Béla.</i>	338.
Párbeszéd a vallásról egy közönyös és egy jó katolikus nő között. <i>Szabó György.</i>	339, 354.
Iskolaügyek a kereszténység három első századában. <i>Kovács Gyártás.</i>	345, 353, 361, 369.
A magyar vallás-alap. gr. <i>Apponyi Albert.</i> 371, 379, 387.	
Egy eszme a jövőre. <i>Biró Béla.</i>	377.
Mária fogantatása. <i>Balogh Ignác.</i>	385.
Az egyház tekintélye a társadalomban. <i>Biró Béla.</i> 394, 401, 409, 417.	
Valódi haladás- és javulás-e minden reform xx.	403.
Középkori antisemitikus mozgalmak.	411, 419.

II. Tárcza.

a) költemények.

1881. V. Cs. F.	4.
Vizkereszt. <i>Imets F. Fákó.</i>	13.
Erényvirágok. — Büntövisék. <i>Bálinth Gyula.</i>	20.
A boldogságos szüz képe. <i>Irtár Tiel.</i>	28.
Dalt zengek a Szeplőtlennek. <i>Pál A.</i>	36.
Dr. M. I. emlékkönyvébe. <i>Irtár Tiel.</i>	45.
Szent Pál rom. 7. <i>Irtár Tiel.</i>	53.
Eszme virágok az élet kertjéből. <i>V. Cs. F.</i>	60, 244.
Ákász között. <i>Fütei Sz. Lajos.</i>	70.
Csüggedő és a hívő. <i>Bálinth Gyula.</i>	76.
Mikó Mihály emléke. <i>Tenge.</i>	77.
Dr. Haynald Lajos. Chronosticon. <i>Imets F. Fákó.</i>	85.
A talmud tanaiból.	91.
Gyümölcsoltó Boldogasszony napján. <i>Imets F. Fákó.</i>	100.
Erős bizalom Istenben. <i>F. K.</i>	108.
Biztos vigasz. <i>Tenge.</i>	115.
Fön a magasban. <i>Lévai K. Gyula.</i>	124.
VIII. Orbán pápa fohásza. <i>Bálinth Gyula.</i>	133.
Fohász. <i>Tenge.</i>	143.
Resignatio. <i>Irtár Tiel.</i>	144.
A kunyhók szépei. <i>Bodó Ádám.</i>	151, 158.

Egy sir. <i>Kiss József</i>	165.
A Tiber partján. <i>P. K. S.</i>	171.
Üdvözlő-dal. <i>V. Cs. F.</i>	177.
Üdvhangok. <i>Prokupek S.</i>	181.
Calderon emlékére <i>T. T.</i>	188.
Merengés. <i>V. Cs. F.</i>	195.
Be fájó gondolat! <i>Fülei Sz. Lajos</i>	205.
Mulandóság és a lélek. <i>Bálinth Gyula.</i>	212.
Hit, remény és szeretet. <i>Rényei.</i>	220.
Itthon. <i>Bodó Ádám.</i>	229.
Az Isten háza. <i>Bálinth Gyula.</i>	237.
A kalitkába zárt madárhoz. <i>Pál A.</i>	269.
Az első könnyek. <i>Bálinth Gyula.</i>	294.
Tanácsok. <i>Baka Lajos.</i>	300.
Megnyugszom a sorson. <i>Fülei Sz. Lajos</i>	308.
A lourdesi zarándokok. <i>Fülei Sz. Lajos.</i>	324.
Az ujkori Éva. <i>Bálinth Gyula.</i>	355.
Levél. B. J. barátomhoz. <i>Rényey Károly</i>	364.
A szeplőtelen fogantatás ünnepe. <i>Imets. F. Jákó.</i>	388.
Költői levél. <i>V. Cs. F.</i>	396.
Az oláhok eredetéről. <i>K. Prótás.</i>	405.
Gloria Deo. <i>Bálinth Gyula.</i>	412.
Szilveszter estéjén. <i>Fülei Sz. Lajos.</i>	420.

b) Prózák

Töredékek a „tör“-ről. <i>K. Prótás.</i>	5.
A várostól a várig. <i>Bándi Vasul</i> 13, 28, 36, 46, 53, 61, 77.	
Ujabb töredékek. <i>Deuteroprotás.</i>	85.
Labruyere a „személyes érdemről.“ <i>Cs. Rákosi.</i>	92. 100, 108, 115, 125.
Elmefuttatás a csókról. <i>Móricz Gyula.</i>	133.
Ritka örökség. <i>Mayer Ferencz.</i>	156, 188.
Csik vészes napjaiból. 195, 205, 213, 220, 229, 245, 252, 260, 270, 277.	
A szövedések között. <i>K. Prótás.</i>	286.
Emléklapok egy püspöki körut alkalmából. <i>Dr. Tódor F.</i> 309, 317, 325, 333, 341, 348.	
Bérmauti kirándulás és templomszentelés. <i>Dr. Tódor F.</i> 373, 380, 388.	
A pénz beszél, a kutya ugat. <i>Sándor Kálmán.</i>	396.
Gondolatok a bethlehemi jászól fölött. <i>Oriens.</i> 412, 424.	

III. Kisebb közlemények.

A kath. alapok és alapítványok ellenőrzése	5.
Hogy hová jutottunk. <i>O-s.</i>	6.
Törpék. <i>M. K.</i>	6.
Köszönetnyilvánítás. <i>Ferenczy István.</i>	6.
Alesik- és kászon esperesi kerület őszi közgyűlése- nek jegyzőkönyve.	14, 21.
Nyilvános számadás. <i>Fung Cseke Lajos.</i>	16.
Le a patkókkal.	22.
A szebenmegyei r. k. tanítóegylet évi jelentése. 29, 172, 181.	
Nemes megtorlás.	29, 37, 46, 54, 63.
Necesse est, ut veniant scandala. <i>O-s.</i>	29.
Még egyszer kövessük Belgium katolikusait <i>O-s.</i> 30.	
Az erdélyi r. k. irod. társulat választmányi gyű- lései.	38, 70, 93, 116, 197, 262, 351, 414.

Felséges királyunk és a szt. föld. <i>O-s.</i>	39.
Mi ezélja van a péterfilléreknek. <i>O-s.</i>	39.
A kath. egyház eszélyessége törvényeiben. <i>O-s.</i>	39.
A kinek még a herostratesi dicsőség sem sikerül. 62.	
A medgyesi r. k. nőegylet évi jelentése.	62.
Főpásztorunk legújabb körleveléből.	78, 93.
Az erdélyi r. k. szegény népiskolák és tanítók	78.
A nürnbergi kinzó kamarák. <i>O-s.</i>	79.
Ünnepély a kolozsvári r. k. nagyobb finövelében. <i>Tenge.</i>	86.
Katonai személyek esketése.	94.
Tiszti főjelentkezések alól való fölmentések	94.
A szebeni tanítóegylet gyűlésére meghívás	94.
Nyilvános köszönet. <i>Király Fános.</i>	95.
Az orosz czár meggyilkoltatása. <i>Cserni Béla.</i>	95.
Szt. István-társulat közgyűlése.	102.
Egy-két jó tanács. <i>O-s.</i>	102.
Székelyföldi oltáregylet.	110.
Postaforgalom a várban. <i>Cs. B.</i>	111.
Grand Roy ur. <i>O-s.</i>	111.
Közüktatási rendelet.	118.
A kath. hierarchia 1881-ben	119.
XIII. Leo pápa apostoli breveje	126.
Hegyesi József siremléke. <i>Pál Gyula</i>	127.
A hazai bányaműveletnek egyik szomorú epizódja. <i>Cs. B.</i>	127.
Nyilt levél Bándi Vasulnak	134.
Nyilvános köszönet. <i>Erődsi Dávid.</i>	135, 215.
Az erdélyi r. k. irod. társulat közgyűlésének jegy- zőkönyve	140, 148, 157.
Nyilvános köszönet. <i>Bálint Gergely</i>	144.
Szép ünnepély. <i>V+i.</i>	159.
Válasz Bodó Ádámnak. <i>Bándi Vasul</i>	166.
Tanügy	166.
Ünnepély a gyulafehérvári szt. István finövelében	173.
Kath. hitélet.	173.
Közünetnyilvánítás. <i>Balogh Ignác.</i>	181.
Alsófehérmegyei r. k. tanítók gyűlése	207.
Első áldozási ünnepély	214.
Nyilvános hála. <i>Duha Fános</i>	215.
Kétszeres vereség.	215.
Csalhatatlan eszköz	215.
Jó ok. <i>Ojtosz.</i>	215.
Koronagyűlés Brassóban.	221.
Vizsga a Fogarassy-leánynövelében	231.
A esiki tanítóegylet közgyűlése.	231.
Programmszemle.	238, 253, 262, 271, 343.
Országos tanítógyűlés.	245.
Egy új oltárkép s az egyházi festészet. <i>V. Cs. F.</i>	247.
Nyilvános köszönet. <i>id. Tódor József.</i>	247.
Nyilvános köszönet. <i>Ágoston Károly.</i>	253.
Hálanyilatkozat. <i>Ferenczy Károly.</i>	254.
Érdekes irodalmi régiség.	254.
Nyilvános köszönet. <i>Iamás Dávid</i>	263.
Egyházi vagyon állami dotatio.	278.
Az alosik kászonkerületi papság gyűlésének jegy- zőkönyve	278.
Nyilvános köszönet	287.

	Lapszám.
Primitia. Both Antal.	295.
Ipartanmühelyek érdekében.	300.
A boros hordók kénezése	301.
A roncsoló toroklob és vörheny ellen	302.
Nyilvános számadás. Könczey S.	302.
A nagyvárad i bazilika ügyében.	302.
Örömmünap Lembényben	310.
Primitiai ünnepély. Melik B.	319.
Nyilvános köszönet. Bálinth L.	327.
Helyreigazítás. Erösdí D.	335.
Nyilvános köszönet. Bálinth G.	351.
A tanítóegyletek szövetkezetének jegyzőkönyve.	356, 365, 374.
Viszonzváasz. Erösdí D.	358.
Alcsiki kath. tanítóegylet gyűlése	382.
Adorján-ünnepély	383.
Utóhangok Görögnyból.	390.
Az egyház némely rendeletei a tudomány foruma	
előtt.	397.
Erzsébet ünnepély	398.
A római kérdés.	398.
Szentéavátás.	407.
Keresztény elveken nyugvó pénzintézet	407.
Egy kis párhuzam.	414.
Salutem ex inimicis nostris.	414.
Hálaköszönet. Fodor László.	423.

IV. Irodalom.

Magyar Állam, előf. felhívás.	6.
Tájékozó és Egyházművészeti lap, előf. fel.	6, 391.
Egri Népújság, előf. fel.	6.
Kalocsai Néplap, előf. fel.	6.
Havi Közlöny, előf. fel.	6.
Uj Magyar Sion, előf. fel.	6, 391, 408.
Religio előf. fel.	6.
Kath. Hetilap, előf. fel.	6.
Sullay (ismertetés).	22, 56, 87, 174, 222, 263.
Az 1880-iki oct. 3. középerdélyi földrengés	
<i>Koch Antal.</i> (ismertetés).	23.
A Patologia kézikönyve előf. fel.	30, 72.
Bethlehem, előf. fel.	31.
Vallásosság és tudományosság.	31.
Egyházi beszédek, előf. fel.	31.
Irodalmi jelentés	40, 48, 112, 119, 271, 288.
November hava előf. fel.	48.
A nagyzebeni magyar dalkör évkönyve (ismertetés)	63.
Rejtjelmez-édes, előf. fel.	63.
A községbírói hivatal, előf. fel.	63.
Általános vasúttörténelem, előf. fel.	63.
A kereszténység és korunk, előf. fel.	63.
Lacordaire H. Domokos egyházi beszédei.	64.
Kisdéd nevelés	64.
Mérték-, súly és pénzisme.	72.
Költemények. Kiss József. előf. fel.	79.
„12 Röpirat.”	95, 144, 279.
Népbarátja, előf. fel.	95.

	Lapszám.
Hitelemzés példákban, előf. fel.	96.
Buzaszenteles. Szabó István.	103.
Kossuth Mihály, előf. fel.	112.
Tornaiskola.	128.
Mulatató Zsebkönyvtár, előf. fel.	135.
Aquinói szt Tamás. Mariológiája.	144.
Petőfi-e vagy Arany?	152.
Egy-két jó tanács a gyermekek nevelésére	160.
A borebi bálvány (jelentés)	160.
Vezérkönyv. előf. fel.	183.
Lelki kincstár, ismertetés. Balogh Ignác. 183, 191, 335.	191.
Érzelemhangok, előf. fel.	191.
Naplótüredékek. Gyürky.	199.
Mezőgazdaság elemei, előf. fel.	199, 232.
Irodalmi történet.	208.
Eger története, előf. fel.	215.
A jegyző leánya, előf. fel.	232.
Jézus szt. szívének hírnöke	232, 383.
Magyarozott elemi katekizmus	232.
Magyar Olvasókönyv. B. Ádám.	239.
Szt. Beszédek. ismertetés.	248.
Széchenyi szelleme előf. fel.	255.
Kis Lantos, előf. fel.	255.
A kath. hitterjesztés lapjai, előf. fel.	295.
Értesítés és kérelem. Ragány K.	296.
A székely ezimbalomhangok érdekében O-S.	311.
Nők munkaköre, előf. fel.	320.
Neveléstudomány. Lubrich A.	327.
Világtörténelmi tabellák.	352.
Magyar Dal-Album előf. fel.	367.
A pá baj, előf. fel.	367.
Az iskolázás jelene Angolországban (ismertetés)	367.
Kath. szertartások elemei.	384.
Ünnepi és alkalmi beszédek, előf. fel.	384.
Kalauz, előf. fel.	390.
Fiume, előf. fel.	391.
Uj Magyar Sion, előf. fel.	391.
Magyar Korona, előf. fel.	415.
Iparosügyi Közlöny, előf. fel.	416.
Lourdi emlék	416.
„Magyar állam — Idők tanuja“, előfiz. felhívás	422.
A „Pesti Hírlap“ pályázata	423.
„Egri egyházmegyei Közlöny“ előfiz. felhívás	423.
„Irodalmi Szemle“, előfizetési felhívás	423.
„Katholikus Hetilap“, előfizetési felhívás	423.
„Család és Iskola“, előfizetési felhívás	423.
„Egri Népújság“, előfizetési felhívás	423.
„Kalocsai Néplap“, előfizetési felhívás	423.
„Religio“, előfizetési felhívás	423.
„Tájékozó és egyházművészeti lap“, előfiz. felh.	423.
„A nagy Isten eszméje“, előfizetési felhívás	423.
„Közoktatás“, előfizetési felhívás	423.
V. Napi események	minden számban.
VI. A „Közművelődés“-t illető értesítések	8.
VII. Szerkesztői üzenetek 48, 64, 88, 120, 176, 224,	344, 384, 392, 424.

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt

Ugy a lap szellemi részét illető czikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés“ szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Ujévi emlékezés.

Az általános világmozgalomban egy állandólag ismétlődő jelenséggel találkozunk t. i. az ujitás és haladás eszméjének megvalósítása érdekében mindenütt nyilvánuló törekvés erőfeszítéseivel. E különben örvendetes jelenség a világi lények azon tökélyét bizonyítja, melylyel kezdettől fogva föl voltak ruházva, s melyre nézve a nagy Alkotó nyilatkozatát így fejezi ki a szent irás: És látta Isten mindent, a mit alkotott vala és igen jók valának.¹⁾ Mit Jézus Sirák fia így erősít meg: „Az Ur minden műve igen jó“²⁾ A lényeknek ezen a magok nemében tökéletes alkata szolgál alapul arra, hogy az Isten műveiben az emberi szorgalom is némi javítást a meglevő erőkből fejlődést és ez uton az általános tökélyesedés felé kelő haladást eszközölhessen; a sok hatás és ellenhatás közt meggyengülő erők hiányait kipótolhassa, a lankadó tevékenységet újabb életre serkentse s ily módon az isteni Gondviselés céljának és bölcs intézkedéseinek megfelelő állapotokat létesíthessen

Ily szempontból indulva ki az ember eszénél fogva a föld színén egy örök-ifju kis világot tudna alkotni magának, melyben — mint egy teljehatalommal fölruházott király — trónját elfoglalva már itt érzene szellemének Istentől vett nagyságát s e nagysággal öszhangzatosan a valódi boldogság dicső érzetét s e boldog érzettel üdvözlőnként a századok láncszemeként megérkező újévet is. De, fájdalom, az ujitás és haladás törekvéseit vezető tényezők nem a lények eredetileg meglevő tökélyeire fektetik kiindulások sulypont-

ját; hanem a szerintök meg nem lévő tökéletességek fölfödözésének dicsőségteljes babérait hájhaszszák s minden újabb találmányban nem a természetfeletti segély által gyámolított ész vívmányának alázatos elismerésével szereznek magoknak érdemeket, hanem a vívmányokból az ész istenítésére vonnak következtetést. Meg is látszik az eredményen. A phaëtoni rendetlen csapongás megsemmisíti a törekvés gyümölcseit; az erők siker nélküli pazarlása lankadtságot szül a vállalkozásban; az erős röppenésű haladás visszaesés szélsőségébe vezet; a folytonos ujitásra irányuló figyelem éberségének szárnyát szegik a nehézségek, a végesség természetes határai nem biztosítják a képzelem felcsigázott terveit és tulhajtott várakozásait; a rosz számítással végzett munkának kevés sikere lévén a vállalkozási kedv lassanként enyészik, a kedvetlenség a tevékenységet elzsbasztja s a nagymérvű hanyatlás beálltával a komoly szemlélő kénytelen elismerni, hogy az újévként ma nem az ifjodás, hanem az általános elvénhedés évfordulóját képezi. Szomorú tapasztalat, de valósággal úgy van. A földgömb, mintha nem birná a reá nehezedő sulyos terheket vagy bosszankodnék a gonoszság és hiúság erőlködéseire fellet, megrázza hátát, hogy halomra huljanak az épületek. A jámbor ember rémülve áll meg és szívében visszhangzanak e szavak: „megindult az Ur s megrendült a föld, a hegyek alapjai megrázkodtak és ingadoztak, mert haragudott reájok.“¹⁾ A folyók medrei megtelnek a villámos felhőkől zuhogó jégzápor hullámaival s a felduzzadt habok kicsapongva rohannak a rónaságokon, hogy magokkal ragadják a csendes lakók házeit és fá-

¹⁾ (Gen. I. 31)

²⁾ (39. 21)

¹⁾ Zsolt. 173.

radalmaik gyümölcsét; mert az Ur dörgött az égből és a fölséges szózatát adta, jégesőt és parázstüzet. És kibocsátá nyilait és elszéleszté őket; a villámokat megsokasította és megzavará őket.¹⁾

A termő föld befogadja a gazdaember által elhintett magvakat, de a termő erő cserben hagyja a gondos fáradaimakat, s a jövő megélhetés reményét fájdalmas csalódás váltja fel. Vagy ha édes gyümölcs sarjadzik is föl a föld méhéből s a mezők arany kalászaival teljű csürök diszvévő válnak is: a családi tüzhely nehéz aggodalmai keserű fűszerrel hintik be a véres izzadtsággal megérdemelt falatokat. A családi kunyhókból, hol valaha az ártatlan örömök boldog tanyája volt, elköltözött a megelégedés angyala. Az atya mogorva arccsal ül gyermekei közt, kik pajzán játszissággal ugrálva körülle nem sejtik, hogy talán holnap a kis kunyhó sem lesz többé birtokukban, hogy az életnehéz viszonyai minden anyagi erőt fölemésztenek s hogy ezt épen az atya saját gondatlansága, vagy az ősök szent kegyelettel ápolat erkölcsének elhagyagolása eredményezi. A társadalom nagy családjá épen ezen hajóben evez. Az összetartó kötelékek mindenütt lazulásnak indultak; az eszmezavarok és véres életelek hosszú változata szövi át úgy a felsőbb körököt, mint az alsóbb rétegeket, s úgy az anyagi, mint a szellemi érdekek tekintetében; az egyén nem bír kellő állást foglalni a nagy testület irányában, a nagy testület nem tud előnyére lenni az egyéneknek. A világrészek egymással versenyeznek a hatalom tulsulya fölött; az államok féltékenyen nézik egymásnak izmosodását, kárörvendve tekintnek a hanyatlásra, irigylik a belső jóllét esetleges megerősödését. A nemzetiségek fenyegetve látják lé fönnmaradásukat s tömörülnek a többi nemzetiségekkel szemben. A vallásfelekezések vitatkoznak a születés és újjászületés joga fölött s az egyén üdvével nem törődnek, ha a keresztény kath elvek ősi igazságainak megdöntése van szőnyegen. A hazaszeretet magasztos erényének dicsfényére homályt borítanak az egyéni érdekek vak ösztönétől vezetett kaszttörekvések s a bizonytalan irányban lebegő zászlók vívői disztelen szerepöket megunva eldobják a zászlót s összeroskadnak az ut közepén. A munkakedvelő szivesen feszíti ki tagjainak idegeit, hogy rendeltetésökhez képest megszerezze a mindennapi kenyeret; de gonosz kezek vértfagylaló modorban tépik ki zsebéből a filléreket, vagy követelik az állameszme Molochjának keserves áldozatul. A nemes keblekből buzgó imádság epedez egy jobb kor után; de ez ima is csak titokban keres utat magának fölfelé, mert még ármány lesheti a hangot s áldozatul ejti azt, ki jobb akar lenni a többieknek s teljesül az irás szava: „An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?” Sötét képe ez a jelennek; de mégis úgy van; a tényt nem tagadhatjuk, csak ezek okait kutathatjuk.

Hol van tehát az elhatalmasodott baj, az idők és nemzedékek ezen elvénült állapotának valódi oka? A

(Zsolt 17—14—15)

világkormányzásban nincs, habár némelyek nehéz percekben erre szeretnék háritani az időnkint fölmerülő bajokat. A mindenek alkotója által egyes és az összes lények elé eredetileg kiszabott törvények ma ép úgy érvényben vannak, mint kezdetben. A megrázkodó föld ma is alá van vetve az Ur azon rendeletének, melyet az embernek kezdetben kiadott vala e szavakkal: „hajtsátok azt hatalmatok alá”. Az események tanuskodnak valósulásáról ama paráncsnak: „És uralkodjatok a tenger halain és az égi madarakon és minden állatokon, melyek mozognak a földön.”¹⁾ Ma is fönn hangzik a kir. zsoltáros szava: „Az ur áldását adja s a föld gyümölcsöt terem.”²⁾ Avagy nem kelti-e föl most is tündöklő napját a jök és roszak fölé, nem hullat-e jötekony esőt az igazak- és igaztalanokra? A tévelygő és az eszmezavarban tehetlenül hánykodó elmék részére nem szól e ma is, mint kezdetben: „Én a tudományyal mint hajnali fényvel világítok mindennek és hirdetem azt nagymesszire. Áthatok a föld minden alsó részére és megkeresem mind az alvókat és megvilágosítom mind az Urban bizókat.”³⁾

A nehéz viszonyok és visszásságok oka tehát nem egyebütt, hanem magában az emberben keresendő, mint ki a neki adott hatalom és fényes tehetségeknél fogva a természetfeletti isteni erő folytonos támogatásával uralkodhatott volna s uralkodhatnék mindig a földi dolgokon, de ki sem a hatalommal élni nem tudott és nem tud, sem pedig Alkotójától nyert díszes tehetségeit nem érvényesítette s érvényesíti oly módon, hogy magának méltó állást biztosíthasson a földi lények sorában s okosan élhessen magasztos rendeltetésének és erkölcsi lényiségéből kifolyó nagyszerű elhivatásának.

(Vége köv.)

Czuczor Gergely hőskölteményei.

Tanulmány Dr. Fülöp Adorjántól.

A kor s költő egymásra kölcsönösen hatnak. A mily magasztos eszméket pendit meg az, a milyenek forrásai ez eszméknek, s irányai melyekben haladnak az e korban létrejövő költészet hű kifejezője lesz mindannak. Rosz vagy jó az eszme, mindegy, hat. Hogy erre azonban más mellékes körülmények is hatnak, az természetes. A mily mértékben van valamely nemzet elnyomva; a mily mértékben ügyekezik magáról az igát lerázni s nemzetiségének jogosult létének öntudatával magasabbra törni: oly mértékbe lesz a költészet ez irányoknak megfelelő. Hogy a költő ez és más különféle viszonyok közt a szív más burjait is érintheti, kétséget sem szenved; de dalai vagy más szabású művei, csak oly mértékben számíhatnak hatásra, a mily mértékben egyeznek a nemzeti érzéssel. Mint nem érti meg a teljesen miveletlen kor a legmagasabb eszmék-

1) Gen. 1. 28.

2) Zsolt. 84. 13.

3) Jézus Sirak 24. 44—45.

hez felemelkedő költőt, úgy nem érti meg, vagy nem fog velök teljesen rokonszenvezni akkor, ha az általános nemzeti, epikai lelkesülés korában a lant csak pajzán jellegű hurjait pengeti.

Az e század elején kezdődött s lasanként kibontakozott nagy nemzeti mozgalomnak hű viszsztatüközője, s másrészt élesztője az epikai költészet. E kettő egymással teljesen öszszeforr, egymás nélkül meg nem érthető. Ugy régibb, mint újabb irodalmunkban mindig találkozunk egyesekkel, kik történelmünkben meríték tárgyaikat. A 18. századtól kezdve különösebben kezdenek ezzel foglalkozni. Ennek okául részint a különösebben éledni kezdő költészet nemzeti tárgyak felé való fordulását, a klasszikai költészet például vevését gyanitom, melyben hasonló tüneményre találunk; másrészt az akkori kor, akár mennyire is szereti uralkodóját, magyaros volt ép azért, mert urakodóját éppen olyan magyarnak képzelte, mint volt ő maga. A közbejött események nagyították a költészetet s így természetes volt, hogy hazafiai lelkesedésétől ösztönözötve, nemzeti érzését különösen tápláló tárgyakat vett elő. Ha találunk is egyesekre, kiknek ma „ultraloyalitása” viszsztatetszik; nem kell felednünk minden jogos megrovásunk mellett is, hogy ez azok egyéniségével, lelkesedésével s némileg a korról is öszszefügg. Ha tehát a 18. század utolsó tizedeiben így találjuk ezt, századunk első negyedében ellenkezőleg tapasztaljuk.

Ugy, a mint volt Mária Theresia alatt, mindig nem tarthatott. Céljai kivételére ő maga nem volt elég, II József pedig egyszerre akarta; s mit talán még egy Mária Theresia kivitt volna, azt egy II. József annál inkább nem tehetta, mert nagyobb, mert humanusabb volt amannál. Egyszerre akart mindent s ép azért nem fogott semmit. Az öntudat ébredése mely később oly hatalmas erővel lépett fel, ő alatta kezdődik. E század harmadik tizedében a nemzetiség ébresztésére, ápolására tett határozottabb lépéseket annak kifolyásául tulajdoníthatni. A nemzetnek nem tetszettek az uralkodó ház részéről tett intézkedések, melyek a magyar öszszinté jellemmel legkevésbé férték öszsze; nem a magyar nyelvnek elnyomatása, s nem a nemeseknek különösen érdekeit illető kérdések. Ezeket megvédeni volt feladatuk. Ezt pedig másképp nem teheték, mintha ősi intézményeikhez hívek maradnak vala. Ily időben tehát, midőn a nemzet ősi, régibb történelméből merít példát, tarthatatlanná vált helyzetének újabb és törekvéseinek megfelelő stadiumba való jutásául, a költészet sem lehete ettől elütő irányu, mert az egész nemzetet egy s ugyanazon eszme hatotta át. A nemzet törekvéseinek irányából erő, tárgyat merített a költő, s annál nagyobb lelkesedéssel dolgozott rajta, mert ez nem csak az övé, hanem az egész nemzeté is volt. Viszszaidéztek nemzetök ősi, tündöklő fényben álló hőseit, a jelennek mintaképül és képzőletök világa által még tündöklőbb fényben tüntették őket elő. Fokozták a lelkesedést.

Azon kevés jelesek közé, kiket e tekintetben irodalmunk felmutathat, tartozik Czuczor Gergely is. Első műve, melylyel föllépett az „Augsburgi ütközet” volt. Tartalma ez: Lehel a Csepel szigetére gyűlteknék elmondja, hogy a német támadni készül. Megelőzik. A hozzájuk csatlakozott kun seregekkel Bulcs, Botond és Lehel vezérek élén indulnak el. Rövid időn a határszélen vannak, hol tábort ütve. Tütrül a tüzkörül csoportosultaknak Árpád hős tettéről énekel. Ez alatt Siegardnak is meg viszik tudósítói a magyarok megérkezését. Mindkét fél készül az ütközetre. Az ütközet előtt a magyarok áldoznak. Az áldozás alatt az égen két nagy felhő látszik keletről és nyugatról: soká közelednek egymáshoz; a keleti végre elnyeli a nyugatit. Kedvező jelnek tekintik s nyomban megütököznek. Az ütközet soká nem dül el egyik részre sem: végre a magyarok a rájuk éppen nem nagy sikerrel bekövetkezett éjt cselre használják s a németeket megverve békét kérni kényszerítik, mi évenkénti adófizetés mellett meg is adatik.

Maga a történelmi tény, bár kissé sajátosan feldolgozva semmi újnak, az epost emelő mellékesnek közbeszövése nélkül. Sajátos kissé, mert ugyancsak öszsze kell szednünk az általa előadott esemény fonalait, hogy ebből a történelmen is megegyező egységes egészet alkothassunk. Ő a történelmen változtat bár nem lényegesen. Czuczor e daradjában egy több évből álló történelmi eseményt vesz fel. A történelmen ezt mondja: Árpád halála után a németek három sereggel törtek az országba. A magyarok készen várak, meg is verték, de tovább nem üttek. Lajos békét kért, mit meg is kapott. A következő években a magyarok újra meg újra betörték s a seregével Augsburg alá vonul, Lajost megverték.

Adófizetés által béke nem jött létre, mert a magyarok ezután Olaszország felé fordultak, s így a németek egy időre nyugton maradának. *)

Czuczor e hadjáratok eredményét, s az ezek alatt történt eseményeket öszszefoglalva, egy ütközet eredményévé teszi azt, mit a magyarok több év alatt vittelak ki.

Szerinte így van:

A németek az országot három sereggel támadják meg, de a magyarok ellene mennek s Augsburg mellett verik meg a németet, holott ez későbbi betörés alkalmával történik.

Lajos adót fizet s nagy mennyiségű pénzösszeget. Ez pedig az első beütés alkalmával történik.

Eszerint Czuczor nem a szerencsétlen augsburgi ütközetet énekli meg, hanem az Árpád halála után történt és Lajos alatt történt többszöri beütést végéreményeikben.

Ő tehát a történelmen csak annyit változtat, hogy az ütközet terét belebb helyezi, mit a történelmenhez való hűtlenségnek éppen nem vehetni. Ha pedig azt így

*) Lásd: Horváth Mihály Magyarország történelme. 1860. II. kiadás I. k. 64. s. köv. lap.

vehetni, mint vehetni is, mert sokkal terjedtebb volt akkor nyugatról az ország határa, mint ma, s így semmi lehetetlenség sincs benne, hogy az ütközet Augsburg környékén történhetett, bár ez feljegyezve nincs, akkor azok az ellenkezések, mint a szoros történelmi és az ő történeti események közt vannak, ele nyésznek.

Tárgya bár a harcias előkorból van merítve, nincs valamely magasabb szempontból felfogva, előadva; mindazonáltal élénk, sokszorosan ékített előadással, nyelvezetét hasonlatait és képeit tekintve.

Gépezet e darabjában nincs. Az áldozásnál mutatkozó jó jel bár szép, de nagyon bálvány. Nincs is hátrányára.

Nála e darabban valami hatalmas, többoldalról megvilágított jellem nincs. Mily nagynak a történelem a harczmezőn felmutatja, oly nagynak ő is feltünteti; festései által, igaz hogy élénkebb színben kidomborítottabb alakban tünteti elő, de korántsem abban a hősi magasságban, melyre fel kell a költőnek hősét emelni, a nélkül hogy ellenkezésbe jönné önmagával, s a történelmi öntudattal. Jellemei tehát s különösen főhőse nagyon kevésse vannak eszményítve. Általánosok csak, megkülönböztetve nincsenek.

Ő az ütközeteket, egyeseknek egymás ellenébe való harczában megszemlélteti. Csak két nagy hadakozó tömeg az, mit képzelmünk maga elé fest, minden jellemzőbb vonások nélkül.

Nem baj az, ha a költő az ütközetet egyeseknek bajvivásával tarkítva nem szemlélteti, csak aztán az általános festés olyan legyen, mely a több ezereknek egymás elleni harczát annál élénkebben tüntesse elő. Ezt pedig különösen a helyes festés, s a képek illő alkalmazása által teheti. Czuczor e tekintetben e darabjában nem elégít ki. Nem, mert a harcz legrohamosabb s majd nem döntő összecsapásának festésére, képzeletünk elé rajzolására, annyira elvont, s költői alakzata tekintetében nagyon bajos megszemélyesítést használ, hogy nem kis erő feszítésbe kerül az adott kép alá vonni, vagy azzal összekötnünk a két összecsapott ellent. Itt a kép:

Dörög a két elleni hadné;g

Ily zudulás lehetett a kénköves Aetna tüzében,

A mikor elsőben készült bűdös üszköt okádni.

Forrott a kénkö, a szélvész futtkosa szerte

Felhajhászni nyilást, melyen kilihegje haragját.

Frigybe csalá még a tenger hullámain is már,

Hogy mennél hamarább látná vadszándoka végét.

Nem győzött még is; neveték a gránit oromnak

Tar sziklaji dühös zugtát ámbátor inogva.

Hogy kimerítse dühét, mit tett végtére az öszve —

Frigyesedett három bajtárs? oda hagyva elébbi

Lakhelyöket másutt forralták mérgöket, és fel

Gyulva repesztették a hegynek bérctit okádván

Bosszuval terhelt gyomrukból a bűdös üszköt,

S visszavonulván már kínos ropogásra fakaszták

A nevető ormot. s köveit levegőbe röpiték,

Igy volt Augsburgnál a dörög ütközet, állott

A teutó, mind a kösziklás Aetna hegyorma,

S bátor megrendült, de nem omlott öszve egészben;
Fortélylyal kell hát ezt is meggyözni magyarnak."

Többi hasonló képei nem jöhetnek kifogás alá.

Az Augsburgi ütközet Czuczornak első műve.

Mint első műve is mutatva már szép költői erét, de nem kitünőségét. Nála, mint alább kimutatom, különösen észlelhető a fokonkénti fejlődés. A hősköltemény már terjedelménél fogva sem lehet a különböző érzelmek, indulatok vagy szenvedélyek gyors, rövid kifejezése. Bár mennyire is szükségeltetik alkotásakor az igazi teremtő képzelet, nem tagadhatni el, hogy nagy része van a munkában a józanul működő értelemnek is.

Czuczornak e darabjával nincs igy. A kor rohamosan lelkesedő volt, ő pedig haladt korával, s mint költő megértve a szózatot s lelkétől is ösztönözöttetve, tárgyat hamar kapva, megirta a kornak nagyon is tet-szett első művét.

E műve pedig inkább általánosságában tetsző és ható mint részleteiben. Sokkal több érdeme van tárgyalásában a külsőt illetőleg s már említett szépségeiben, sem mint a tárgynak választása s kellő körültekintéssel való kivitelében. Lehel mindig megérdemli, hogy társaival együtt epös hősévé emeltessék, csak tudni is kell őt czzé tenni. Mert különben sem valami terjedt monda körünk, ez események illetőleg, nagyon is szegény; ezt tehát a valószínűséggel egyezőleg a költőnek kell kiegészíteni. Czuczor ezt nem teszi s midőn külsőleg ügyekszik művét szépíteni a látomány, (bevezető rész) kissé tán hosszú is, bár legkevésbbé sem unalmas, hosszúnak mondom azért, mert nem mindig tartalmaz. Czuczornak ez egy darabjáról szólva csak, nagyereje van az általánosnak festésére, élénk kiemelésére. Valami rendkívüli erővel hát e darabjában nem találkozunk de annál több tetsző kedvvel.

(Folyt. köv.)

TÁRCSA.

1881.

Uj szülötte az öreg időnek,

Ezer nyolczszáz nyolczvanegyedik év!

Kiket renget a föld, ez ócska rév —

Bölcsöd köré tisztelegve jönnek!

Szemeikből előtörő könnyek

Jelentik, hogy szív üdvözlötök hév;

Érzékenyen bucsuzott az ó év —

Nem csoda, ha úgy meghihletődtek! . . .

Rövidebb lesz egy nappal életed,

Mint néhai elődődé vala —

S igy ő több but és örömet adhata! . . .

Isten tudja méhed mit rejteget! . . .

De bár mi az: boldog csak az leszen,

Ki hisz, remél, szeret s tesz szüntelen!

V. Cs. J.

Töredékek a „törz”-ről.

Ne félj kedves olvasó! csak törrel, nem törrel szolgálók. Tör-be nem ejttek. De ha mégis a tör és tör közt bizonyos analogia történnék történetesen előfordulni: ezt tulajdonítsd azon kombináló tehetségeknek, mely mind a tör, mind a törből hasonszerű eseményekre jutva, tán azt is fogja mondani, hogy a kettő édes testvér. Ám legyen! E jó hiszeműséggel élek én is. Töredékeimben használom együttessen. Ha nem segít a tör, majd igen a tör. Annyit azonban előre kimondok, hogy senki e Töredékekben rendet, al- és felosztásokat ne keressen. És ez a dolog természetéből következik, mert ahol a tör, vagy tör szerepel bajos itt tudományos rendszerre találni — akár a konyhában, akár fejünkön történetjének eme szereplés. De legyünk tárgyilagosok. Tehát a törről!

E világ egy nagy küzdter. Jelszava: előre, haladjunk! Ej, de hogy haladhassunk egy különös billentyüre van szükség. Ez: törekvés, mely törhetlen keménységgel üzi tevékenységét. S mondhatni nagy is a haladás utánna. — A gyilkos kitörölő törlésből störével tovább is visszatarthatlanul rá tör a védtelenekre; a tolvaj meg egész vakmerőséggel törri át szobánk falait s mit szorgalmunk törekvése produkált kiszedegeti feltört ládáinkból. Hát fej-törés — komolyabb fontolgtatás nélkül, lehet-e előre törekvés?! A színészek, szónokok, művészek bravourjai, a tanuló eminentiája s általában az ész minden csodái a törekvésben találják fel gócpontjukat. Egyetlen, mi a tör ethymológiából fájdalmas érzettel jár: az a tör cserép. Minden egyből magasztos belőle. (?) Magának a dolgok szabályozójának is tör egyik felé. Igen; törvények szerint élünk gondolkozunk, beszélünk, cselekszünk — azaz: kellene de nem téve, gyakran megesik, hogy a törvényből csak egy betűt nem teljesítve törvénybe jutunk, mi még veszedelmesebb az örömeny zsebébe jutásnál — habár mindkettőből nehéz kibontakozni, mint az ágas bogos Őből. De a nemezis ezért ha lehet boszut is áll. Talán ez az oka, hogy a magyar cselekedeteink zsinormértékét is törrel kezd-törvény. E szerint a törvény sokszor megtöretik. De ő is nagyon sokszor lesz tör lékeny. Tudjuk ezt a jelen s mult éveknél történelmi lapjairól soha le nem törölhető eseményekből. Mily szomorú történetek ezek Avagy nem gyilkolobb volt-e a törnél azon törvény, mely a közel multban annyi német egyházi férfi s hívők között szét törni törkedett a törhetlen ragaszkodás és szeretet lánczait? S Franciaországban is a Jezuita patereknek nem ugyan el hanem (az országból való) kitörölése feletti fájdalom nem hegyes törként jár-e át a nemesebben érző sziveket?! Az inség és nyomortól megtört szegények, özvegyek és árvák könnyeit ki fogja helyettök letörölni?! Pedig törvények őrei! magatok felett törtök pálczát s szolgáltok

tört a nép kezébe, ha megfosszátok őt lelki vezéretől, kik a törni igen hajlandó vak szenvedélyek veszedelmes töreit össze-törni az igazság és erény tört utain járni s igaz töredelemre téríteni törkednek. De ti ezzel nem törödtök. Azonban lesz ítélet. Titeket is majd ki-törölte világból az Ur. Ez lesz aztán törlés — de nem bűnökéből. — De mit beszéltek?! Ez nem komédia, — hanem szomorú valóság. Azért figyelmeztetek: ha mégis annyira belé vagytok törödvé a csak törölésbe kezdjétek ezt a deficizten, mely privatusok úgy mit államok részéről a hitelezők defterekben a törlesztésig kitörölhetlenül ijesztget. Azonban ti azt mondjátok: a törölgetés asszonyok dolga — végezzék ők. Helyes! Csakhogy e fulasztó port nem ők verték fel, hanem ti az állam-konyha vezetői. — De nem bajlodom többé veletek. Terek a dolog végére s azt mondom: ily hatalmas szerepet játszván a tör vallási, erkölcstársadalmi stb. életünkben — bármily kellemetlen is akár való akár átvitt értelemben nem sajnáltam egy kis fej-törést a tör-ről, arra kérve a t. olvasót: ha e töredékek történetesen nem tetszenének, sziveskedjék emlékezetéből kitörölni tartalmát — mert valamely cikk átoltasása után érzett keserű hatás a lélek szellemi töré, mitől mindenki törkedjék óvakodni.

K. Prótás.

Kisebb közlemények.

— A kath. alapok és alapítványok ellenőrzésére Ő Felségétől kinevezett bizottság letárgyalta a vallás-és tanulmányalap 1881. évi költségvetését.

A miniszter előirányzata szerint a rendes szükséglet 1,304,990, a rendkívüli szükséglet 97,800, összesen 1,402,790 frt, a fedezett: rendes 1,039,029, rendkívüli 211,000, ösz. 1,250,029 frt, hiány 152,061 frt.

A bizottság javaslata szerint, rendes szükséglet 1,055,961, rendkívüli 180,307, összesen 1.236,268 frt, rendes fedezet 917,796 forint, rendkívüli 154,509, összesen 1.072,305 forint hiány, 163,963 frt, melynek fedezetére szolgálnának:

a) a tervezett, de a bizottság által beszűntetni ajánlott gazdasági új építkezésekre előirányzott összegek 64,654 frttal;

b) az állampapírok kisorsolása által remélt azon nyeresemény, mely az árfolyam és kisorsolási különbségből származik, mintegy 30,000 frttal;

c) az ily fenn.aradó 69,309 frt fedezet a künnlevő bérlátrálékokból azok szigorú behajtása által vélik a bizottság fedezhetőnek.

A tanulmány alap 1881. évi költségvetése következő:

A miniszteri előirányzat szerint rendes szükséglet 563,039, rendkívüli 8500, összesen 571,039, forint;

a rendszeren fedezett 506,001 forint, rendkívüli 30,000, összesen 536001 forint. Hiány 85,538 frt.

A bizottság javaslata szerint rendes szükséglet 559,015 frt, rendkívüli 10,431, összesen 569,446 frt, a fedezet pedig rendes 450,752, rendkívüli 30,000, összesen 480,752 forint és így a hiány 88,694 forint, melyek fedezésére javaslatik a bérhátralekok szigorú behajtása.

— **Hogy hová jutottunk** ama féktelen szabadossággal, mely napjainkban minden téren, de különösen a sajtóban a üzleti orgiáit, szemérmetlenül betolokodván a társadalom, család és vallás szentélyébe, s szentségtelen lábbal taposván azt, mit hithű őseinktől átvéve szent örökségként öriztünk „magyar hazánk kilencz-százados palladiumát, annyi dicsőült katolikus őszünk s több millió élő honfitársunk őrszellemét, legszentebb magántulajdonát: Istent, vallást és a szenteket:” annak szomorú megvilágításául szolgáljanak egy magyar lapnak következő vad cynismussal gunyolóldó szavai: „A toursi (Franciaország) püspök processio rendezésre engedélyt kért a barátoccz miatt szörnyűségesen haragvó a tyauristent, szent Péter meg szent Pál apostolokat, meg az őzszes mennyei szenteket, a kik, minthogy az uristen udvartartásához tartoznak szintén erősen haragszanak, megengedezni.” Nem írunk commentárt ezen szavakhoz; a lapnak („Pozsonyvidéki Lapok”) szerkesztőjét azonban, bizonyos Árdényi Dezső „urat” ajáljuk először is a „Büntető törvénykönyv” 1879 iki 40. t. cz. 51. § a alapján az államügyész, azután pedig kilétének bővebb földerítése végett Istóczy ur becses figyelmébe!

O—s.

— **Törpék.** Londonban jelenleg négy törpét mutatgatnak, kiket Amerikából hoztak oda. A legnagyobb harminczkét éves és nem nagyobb, mint egy közönséges méhkas. Az amerikai nők egy arany érmet adtak neki annak elismeréséül, hogy ő a legkissebb s legneveltebb emberke, kit Amerika valaha felmutatott. Az egyik tizenhat esztendő és csak kilencz fontot nyom; akkora mint egy bábu. Termete csinos, tartása férfias, de hangja olyan mint egy fiué. A társaság legcsodálatosb alakja egy tizennyolcz éves mexikói nő, ki csak öt fontot nyom. Igen kaczer, hiu és csacska. Még a negyedik törpe is nő, ki a többinél semmivel sem nagyobb. („M. K.”).

— **Köszönetnyilvánítás.** A „szebenmegyei romkath. tanítóegylet”-nek f. é. okt. hó 27-én és 28-án tartott közgyűlése alkalmával, a vidéki tagtársak részére az államvasutak tek. főigazgatósága mérsékelt áru menetjegyeket kegyeskedett engedélyezni, minek következtében több néptanító meg is jelenhetett a közgyűlésen. Fogadjá említett tek. vasuti főigazgatóság e nagyilekű jóságáért, egyletünk hálás köszönetét.

Egyletünknek még kezdetleges könyvtárát is többen gazdagíták, u. m. Roszkosni Elek kir. kath. terézárvaházi igazgató és egyleti elnök ur 14 munkával; tek. Gidófalvy Géza kir. áll. főgymn. tanár ur 10 munkával; ft. Pfalz Károly ur az orsolyák zárdájának hitoktatója és igazgatója 4 munkával; főt. László Polykáp

zárdafőnök ur 5 munkával és tek. Baráti János főelemi tanító ur 1 munkával. — Tek. Michel Béla megyei irodaigazgató ur több rendbeli nyomtatványainkat sziveskedett díj nélkül eszközölni, tek. Veress Ignác kir. áll. főgymn. igazgató ur pedig a felolvasás alkalmával egyik tantermet átengedi és világitani, továbbba a szükségelt taneszközök használatát megengedni.

Fogadják nevezett tisztelt urak egyletünk érdekében tanusított szivességük- és áldozatkészségükért e helyen is hálás köszönetünket. Nagy-Szeben, 1880. decz. 10-én. F e r e n c z y István s. k. tan. egyl. al-elnök. Szász Károly s. k. tan. egyl. jegyző.

Irodalom.

— **Magyar Állam. Kath. napilap.** Alapította 21 év előtt Lonkay Antal szerkesztő-tulajdonos. Előfizethetni rá egész évre 20, félévre 10, negyedévre 5 frttal, mely összegek a lap kiadóhivatalába — Budapest, zöldfaucza 43. sz. — küldendők.

— **Tájékozó és Egyházművészeti lap.** A kettős folyóirat megjelenik minden hó 15-én 4 ives füzetekben. Előfizetési föltételek: Mindkét folyóirat csak együtt és egész évre rendelhető meg. Ára egy évre 6 frt, mely 1/2 évi 3 frtos részletekben is fizethető. Szerkesztik Füssy Tamas és dr. Czobor Béla. (Budapest, lövés utcza 13. sz.)

— **Egri Népujság.** A magyar nép számára szerkesztett kath. politikai s gazdasági hetilap. Előfizetési ára egész évre 2 frt, félévre 1 frt. Szerkesztő-kiadója Luga László Egerben.

— **Kalocsai Néplap.** Politikai s vegyes tartalmu heti közlöny kath. nép számára. Előfizethetni egész évre 2, félévre 1 frttal a szerkesztőségnél Kalocsán.

— **Havi közlöny,** az elméleti és gyakorlati lelkipásztorság köréből. Ára egész évre 4 frt, félévre 2 frt. Egyes füzet 50 kr. A szerkesztő kiadó lakása, Temesvár, papnevelde.

— **Uj Magyar Sion.** Egyházirodalmi folyóirat. Előfizetési díj egész évre 6 frt. Szerkeszti Zádori János Esztergomban.

— **Religio.** Kath. egyházi s irodalmi folyóirat. Előfizetési díj egész évre 10 frt, félévre 5 frt. Szerkesztő lakása Budapest, VIII. Staczió utcza 55. sz.

— **Előfizetési felhívás** a „Katholikus Hetilap” 1881. évi folyamára. Midőn a „Katholikus Hetilap” 1881-iki évfolyamára ezennel előfizetést nyitunk, bizalommal fordulunk tisztelt előfizetőinkhez s kérjük, hogy megrendeléseiket megújítani, lapunkat ismerőseik körében terjeszteni s annak új előfizetőket szerezni méltóztatnának. Napjainkban, midőn a hirlapok és a sajtó termékei mindenfelé utat törnek maguknak s a palotából a legszegényebb kunyhóig minden hová bejutnak és elterjednek: a katholikus sajtónak feladata és kötelessége befolyásával ellensúlyozni az ontorekvéseket, melyek

a katolikus elvekkel és meggyőződéssel ellenkező tanokat hirdetnek. A katolikus sajtó ezen feladatát azonban kellően és teljes mérvben csak a nagy kath. közönség támogatása mellett teljesítheti. Bizalomteljesen kérjük tehát tisztelt előfizetőinket, hogy lapunk terjesztésében közreműködni méltóztatnának.

A „Kath. Hetilap“ előfizetési ára egész évre 4 frt, fél évre 2 frt, negyedévre 1 frt. — Az előfizetési pénzeket kérjük a Szent István Társulat igazgatóságára (Budapest, IV. lövészutca 13. sz.) czimeztetni. Legalkalmasabbak az előfizetésre a postautalványok. Hogy a lap szétküldése félbeszakítás nélkül történhessen, méltóztatnának a megrendelések iránt idejekorán intézkedni — Gyűjtők nyolcz előfizető után tiszteletpéldányt kapnak. Budapest, 1880. december 7. Ágoston Antal, felelős szerkesztő.

A napi események köréből.

— A karácsonyi szent ünnepek ez évben is meghozták boldogító örömeiket s azon igazi élvezetet, melyet a buzgó keresztény katolikus szíve a valóságos szent ihletében keres és talál. A kedves emlékü ünnepélyességek és jámbor időtöltések úgy a családi körökben, mint a növelő intézetekben üdvös mozzanatok közt történtek.

A papnöveldeben az egyház jó reményei, a Szent-István-fnöveldeben a szünetek alatt itt időző ifjak éjfélig szent énekek és tombolázás közt örvendeztek a kis Jézus születésének emlékénel. A tombolázás tárgyait hasznos könyvek és írókézszetek képezték. A főnöveldeben az előjáráságon kívül Rancz János és Straubert Ödön gymn. tanárok voltak szivesek adományokkal kedvezkedni.

Az éjfeli, nappali és másodnapi ünnepélyes szent miséket mélt. Lőnhart Ferenc cz. püspök és nagyprépost ur mondotta. A papnövedékek éjféli mise alatt Kloss, a nappali alatt Sechter miséjét Fogarasy János karvezetése mellett kitünően énekeltek. Első napján Gál Miklós székesegyházi segédlelkész magyarul, másodnapján Weisz József lyc. tanár németül nagyszámú hallgatóság előtt hatásos beszédeket tartottak a gazdaságos ünnep jelentőségéről.

— Az ideikarácsonyfa az irgalmas nővérek intézetében: Tekintve azon körülményt hogy nagyméltóságú főpásztor urunk már huzamos idő óta betegeskedik, a helybeli irgalmas nővérek intézetében az idei karácsony előestéje nem mint az előbbeni években alkalmi színi előadással, hanem csak a legszerényebb módon tartatott meg. A jó nővérek nagyon is szerény jövedelmökből annyit takarítottak meg hogy 15 városi növendék ruházattal láttatott el, a többiek mind egyéb ajándékokban részesültek. 5 órakor gyújtatott meg a belnövedékek számára a csinosan feldíszített karácsonyfa melyet örömmel néztek a ki-

csinyek kik sok édességben és egyéb hasznos dolgokban részesültek. Az érdem egyedül a nt. intézeti főnöknőt illíti, ki áthatva volt Jézus azon igéjétől: bár mit tettek a legkisebbnek enyeim közül, nekem tettek, de a többi jó nővéreknek is van osztályrészüik az érdemben a mennyiben ők is sűrögtek forogtak, kötöttek, vartak stb. hogy a kisedeket boldogíthassák. Ilyesmit csak a keresztény szeretet képes.

— Boldogujévet kívánunk lapunk 1. cz. olvasó közönségének, az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat tagjainak s mindazoknak, kik a szent ügyben velünk együtt éreznek s a nemes törekvésben közreműködésökkel és pártfogásokkal gyámolítani sziveskednek.

— Az irodalmi társulat második szakosztálya f. évi decz. havi gyűlésén Bándi Vazul „A várostól a várig“ című humoros rajzát az alapszabályok értelmében megbírálta s azt mint e nemben igen sikerült dolgozatot a társulati lap útján közlendőnek ítélte.

— Halálozás. Az alcsik-espereskerületi papság a maga, valamint az elhaltak testvérei: oroshelyi Tamás Mihály, Lajos, Ágoston és Anna s a többi rokonok, ugyszintén a csik-szentléleki-zsögödi hívek nevében szomorú megdöbbsentéssel, testvéri és rokon fájdalommal jelenti főtisztelendő Tamás Márton urnak csik-szentléleki buzgó lelkésznek folyó hó 17-én 7^{1/2} órakor rövid betegség után következett szélhűdésben történt gyászos halálát. A boldogult született 1834. évben, pappá szenteltetett 1860-ban és így 20 esztendőn át munkáit példás buzgalommal és ernyedetlen szorgalommal az Ur szőlőjében. Az elhunynak hült tetemei f. decz. hó 19-én délutáni 2 órakor fognak a szentléleki cziinteremben nyugalomra letétni; lelkéért pedig az engesztelő áldozat a szentléleki anyateplomban 20-án 9 órakor az élet és halál Urának bemutatni. Requiescat in sancta pace! Csik-Szentléleken, 1880. december 17.

— Az orosz-magyar képzőművészeti társulat által lapunkban is említett sorshuzása f. évi dec 15-én megtörtént s a 2000 frt értékű főnyereményta 40. orszám 18-ik száma nyerte. A többi nyeremények a napi lapok útján közzé tétettek.

— Egy hidegvérű angol kiszámította, hogy London divathölgyei az évad folyamán körülbelül 100,000 font sterlinget költenek virágokra. E nyajas olvasó a mi banknótánk szerint sem több sem kevesebb, mint 10 er annyi forint, vagyis egy kerek milliócska. Aztán ne induljon meg a föld!!!

— Kik üldözik a szerzeteseket? Eddig is tudtuk, de most már kézzelfoghatólag is meggyőződhetünk, hogy a szerzetesek legkonokabb üldözői mindig azok voltak, kiknek erkölcsi élete ama-zokéval homlokegyenest ellenkezők; vagyis a kik a jellemtelenség, becsületlenség és erkölcstelenség szülte piszkos foltot a miniszteri zsölve székkal sem képesek elföldni, s kiknek előélete és viselt dolgai egy egész

külön tanulmányt igényelnek, mint ezt a szerzetűldöző *Constans* francia belügyminiszterről olvassuk, ki- nek szépséges dolgait most egy bizottság készülni kellő világitásba helyezni.

— **Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat választmánya** 1881. január 9-én d. e. 11 órakor gyűlést tart, melyre a tagok tisztelettel meg- hivatnak.

— **Kitüntetés.** A hivatalos közlöny jelenté- se szerint király ő felsége Rónai Jácint cz. püspök- nek Mária Valéria főhercegnő nevelőjének a belső titkos tanácsosi méltóságot adományozta.

— **Török Antal** alsófehérmegyei árvaszéki el- nök és a gy.-fehérvári gymnasium világi gondnoka az „erdélyi rom. kath. irodalmi társulat“ kiadványának az „Üvegemberké“nek 10 példányát a Szent-István- finővelde VII. és VIII. osztályos-lyceumi-tanulóinak uj- évi ajándékol adta.

— **Uj 10 forintos bankjegy.** Az osztrák magyar bank 1881. évi január hó 3-kán osztrák-ma- gyar bank czimével ellátott, 1880. évi majus hó 1-éről keltezett osztrák értékű 10 frtos bankjegyeknek kiadá- sát megkezdi. és a jelenleg a „szabadalmazott osztrák nemzeti bank“ csime alatt forgalomban lévő 1868. évi január hó 15 ről keltezett osztrák értékű 10 forintok bankjegyeket bekívánja és bevonja. Ez utóbbi bank- jegyek az osztrák magyar bank fő- és fióktintézeténél 1881. évi szeptember hó 30 ig fizetés és kicserélés ut- ján elfogadtatnak.

— **Papíros statisztika.** Az összes világ- részek jelenleg fönálló papírgyárainak száma állítólag 3960-ra rug, melyek a legkülönbözőbb anyagokból évenként 900 millió kiló papírost gyártanak. Ezen papiros felét — 450 millió kilót — a könyvnyomdák hasz- nálják föl, s ebből csupán az ujságokra éven- ként 300 millió kiló esik, mi naponként 700,000 kilónál többet tesz ki. A kormányok évenként 100, az iskolák 90, a kereskedelem 120, az ipar és magán le- velezés 30 millió kilót használ föl. A papírgyárakban alkalmazott férfiak és nők száma 180,000, mely szám- hoz még 100,000, ember járul, kik a papireladásával, és a rongy szedéssel foglalkoznak. („K. N.“)

— **A fősvény Éva.** Egy savoyard fiucska, ki betanított állatokat mutogatott, az előadás után körül járt a nézők között s pénzt kéregetett. Egy hölgytől is kért, ki lakásának ablakából nézte a mulatságot. A fősvénységéről ismert hölgy elutasítá a kis savoyardot. „Milyen kár aszonyom, hogy nem ön volt Éva,“ mondá a kis fiu. „Miért?“ kérdé a hölgy. „Mert akkor ön Ádámnak semmit sem adott volna, hanem maga ette volna meg az almát,“ felelé a savoyard, s a körül állók nagy hahotája között eltávozott („K. N.“)

— **Azon nászajándékot,** melyeket a fővá- ros fog Stephanie, hercegnőnek az esküvő alkalmával felajánlani, s melynek költségeire mint már említettük 50,000, forint szavaztatott meg, már megrendelték az Eger-testvérek budapesti czégénél s 47,850 forintba fog kerülni.

— **Előfizetési figyelmeztetés.** A „Közművelődés“ az 1881. év elején negyedik évi pályáját kezdi meg, illetőleg fogja folytatni megoldását azon feladatoknak, melyeket az „Erdélyi rom. kath. irodalmi társulat“ czéljaihoz képest a hittudomány, bölcsés- zet, oktatás-nevelészet, nyelvészet, szépirodalom stb. körében s általában a helyes művelődés érdekében maga elé tűzött kezdettől fogva.

A lefolyt évek eredményei sanyaru időviszonyok nehézségeinek leküzdését s a magasztos cél elérése felé való küzdelmes uttörést képeznek. Nem hizeleg- hetünk azzal magunknak, hogy nagy föladatokat oldot- tunk meg, de azt bátran állithatjuk, hogy az esemé- nyek rohamos fejlődése újabb föladatokat sorát mérí ki minden a valódi keresztény katolikus szellem terjesz- tése, hazája és a nagy társadalom jólétéért nemesen lángoló kebel lankadhatlan törekvése elé. Azért nem a régi dicsőség babérain való megnyugvás édes öl- ben pihenni, hanem újabb fáradsalmak elvállalása s összetartó működés által a jövő biztosítása végett kell sikra szállnunk s a valódi lelkesedés hevével kitaró munkára magunkat fölvérteznünk.

A kölcsönösen elfogadott elvek és célok alapján létesült szövetezés elődázhatlan kötelezettséget ró a szövetezőkre. Az „Erdélyi irodalmi társulat“ minden tagjának ezen kötelezettség mély érzetétől kell áthatva lenni s ebből kifolyólag a szent ügyet mind anyagi, mind szellemi támogatásban részesíteni.

Fölkérjük tehát ügyfeleinket, hogy sziveskedje- nek a társulat közlönyének a „Közművelődés“nek 1881-iki negyedik évfolyamára előfizetni vagy a társulat tagjai közé lépve az igaz ügy fölvirá- goztatásában valódi önzetlenséggel és önfeláldozó oda- adással fáradozókat segíteni.

A társulati alapszabályok 4. §. értelmében az alapító tagok egyszer mindenkorra 50 frtot, a pártolótagok évenként 5 frtot, a rendes működő ta- gok évenként 2 frtot fizetnek. Az alapító- és pártoló- tagok a lapot tagsági díjaikért kapják, a rendes tagok is ezen előnyben részesülnek, de e mellett az illető szakosztályok részére évenként legalább egy dolgoza- tot tartoznak küldeni.

Az előfizetési ár egész évre 4 frt, felévre 2 frt. Mind a tagsági díjak mint az előfizetési pénzös- szegek az „Erdélyi rom. cath. irodalmi társulat“ pénz- tárnak Gyula-Fehérvárra a várba küldendők. Kelt Gy.-Fehérvártt, 1880. Dec. 25. **A szerkesztő-bizottság.**

— **Ujévi ajándék.** Az „üvegemberke“ beszély, írta Mylius Otfred, német eredetiből szabadon fordította Dr. Fülöp Adorján, kiadja az „Erdélyi rom. kath. irodalmi Társulat. 8 r. 99 l. Csinos kiállítás. Ára 30 kr. Megrendelhető a társulat pénztáránál Gy-fehérvártt a várban.

Kiadja: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Szerkesztő-bizottság. Felelős szerkesztő: BIRÓ BÉLA Szerkesztőtársak. BALOGH IGNÁCZ, CSERNI BÉLA, CSISZÉR JÁNOS, Dr. TÓDOR JÓZSEF.

Nyomatott a püsp. lyc. gyorssajtóján Gyulafehérvártt. (Klüger B.-nál.)